

Emberjogi abrakadabrák

A *Népszabadság* július 12-i számában dr. Lovas István nevezményezi, hogy a Belügyminisztérium megtagadta tőle a róla őrzött adatok bemutatását. Ez az eset, egyedi érdekességén túl (vagy a kérését elutasító minisztérium, vagy a kiscgazda-igazolások kiadó miniszterelnök járt el jogellenesen) ismét ráirányíthatja a figyelmet a volt titkosszolgálatok ügynöklistái és más dokumentumai sorsának rendezettségére.

Egy korábbi cikkemben (*Népszabadság, 1991. május 31.*) részletesen elemeztem az e tárgyban már a parlament elé terjesztett két törvényjavaslat alapelveit. Azt állítottam, hogy amennyiben a volt besúgókról nem bizonyítható, hogy bűncselekményt követtek el, az állam, mint politikailag és erkölcsileg semleges entitás, semmilyen formában nem hozhatja hátrányos helyzetbe őket, mert azzal sértené a volt spicliket is megillető emberi jogokat. És ha egyáltalán szó eshet ilyen esetekben nyilvánosságról, akkor az csakis a sajtó — és nem az állam — közreműködésével valósítható meg. Ezért mindkét törvényjavaslatot elvetettem.

Eörsi István az én érvelésemet egy minapi publicisztikájában a cibeli kifejezéssel minősítette (*168 óra, 1991. július 9.*). Attól tartok, egy polgári demokratikus jogállam nem kis részben éppen ilyen „emberjogi abrakadabrákból” áll, s ezeknél talán a neves író sem tudna jobbakat kitalálni.

Vajon lehetséges-e egyáltalán méltányos és egyben alkotmányos, jogszerű megoldást találni erre a problémára?

Azt gondolom, lehet. Jogtechnikailag nem látom szükségessé az ügynöklistákról és a III/III-as ügyosztály által összegyűjtött adatokról önálló törvény, vagy más jogszabály megalkotását. Ezeket ugyanis az információs szabadságról, valamint az adatvédelemről szóló törvényekben lenne célszerű rendezni. E két törvény a leg-

több fejlett polgári demokráciában alapvető fontosságú jogszabály, és hazánkban is régóta folyik az ilyen irányú törvény-előkészítő munka.

A volt III/III-as nyilvántartások ügye két módon zárható le megnyugtatóan, amelyek eredményüket tekintve ugyan lényegesen eltérnek egymástól, ám nem tartalmaznak diszkriminatív intézkedéseket, és alkotmányosak.

Az egyik megoldás a nyilvántartások meghatározott idejű zárolása volna. Ez esetben az adatokat államtitokká nyilvánítanák, s a hozzáférhetőség tilalmi idejét a titokvédelem általános normáihoz igazítanák. A parlament nyilván akkor hozna ilyen döntést, amennyiben a nyilvánosságra hozatal ellen felhozható — egyébként közismert — erkölcsi kifogásokat olyan súlyúnak ítélné, amelyekkel szemben méltányandóbb érdekek nem állnak fenn.

Az adatok zárolása mellett szólhatna az az érv is, mely az adatvédelem egy klasszikus elvére utal: eszerint az állam nem gyűjthet, nem birtokolhat és nem használhat fel az állampolgárokról olyan adatokat, amelyek politikai, világnézeti hovatartozásukról, származásukról stb. szólnak. Tiszta adatvédelmi elvekre hivatkozva (pl. az állam az állampolgáraitól olyan adatokat nem gyűjthet, ameddig azok az adott cél eléréséhez szükségesek) olyan követelés is felmerülhet, mely szerint minden ügynöknyilvántartást meg kell semmisíteni (*Dániel Ferenc: „Borítékoltsorok”, Népszabadság, július 11.*). Ezt azonban több okból (például a későbbi történeti feldolgozás lehetetlenné tétele miatt) nagyon ellenézném.

Az információs szabadság elve az az alap, melyen a másik lehetséges megoldás építkezik. Lényege, hogy mindenkinek joga van az államigazgatás által birtokolt és használt minden közérdekű adat megismeréséhez.

Azokat tehát hozzáférhetővé kell tenni. Ha valaki közfunkcióra pályázik, megválasztása vagy kinevezése szempontjából fontos lehet annak ismerete, hogy besúgó volt-e egy korábbi, diktatórikus rendszerben, vagy sem.

Mivel a választások célja a választók valódi akaratának kifejezése, és az említett tény erre az akaratra befolyással lehet, a választóknak joguk van ismerni a közfunkciókra pályázók politikai előéletét. Ilyen esetben az ügynöklistán való szereplés ténye közérdekű adat, s mint ilyen, kiemelő a személyes adatvédelmet élvező információk köréből.

Természetesen tartom magam ahhoz a korábbi cikkemben kifejtett állásponthoz, amely szerint az állam maga semmilyen nyilvánosságra hozatalban nem vehet részt, csak a sajtó. De hogyan juthat hozzá a sajtó a szükséges információkhoz? Nyilván nem korrupcióval, kiszivároztatás vagy más illegális eszközök útján. Az imént említett megoldás esetén ez egyszerű adminisztratív eljárás, melynek jogalapját az információs szabadságról szóló törvény jelenti. Sőt mint közérdekű adatot (már ha van ilyen adat), az ilyen információt bármely állampolgár (mint választó) „kikérthetné”.

Helytelen volna, ha az erkölcsi tévedhetetlenség pózából azonnal kijelölnénk az egyedül üdvözítő megoldást. Azt hiszem, ez a szerencsétlen örökségeként meglévő probléma megérné néhány tisztázó vitát. De ezeknek mindenképp méltányos és alkotmányos módok között kell majd választaniuk.

Végül, visszatérve dr. Lovas István bevezetőben említett ügyére, az mind az adatvédelem, mind pedig az információs szabadság körében magától értetődő alapelv, hogy mindenki megismerhesse és ellenőrizhesse az államigazgatás által róla őrzött adatokat.

Dr. Sente Zoltán
alkotmányjogász